

ОСНОВИ МЕТОДИЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ОБЛАСТІ ГІМНАСТИКИ

Олексій СТАСЕНКО (Кіровоград)

Стаття присвячена висвітленню теоретичних основ підготовки майбутніх учителів фізичної культури з гімнастики та методики її викладання, визначено та обґрунтовано показники методичної майстерності даного виду діяльності.

Статья посвящена высветлению теоретических основ подготовки будущих учителей физической культуры с гимнастики и методики её преподавания, определено и обосновано показатели методического мастерства данного вида деятельности.

Ключові слова: методична майстерність, гімнастика, майбутні учителі фізичної культури.

Постановка проблеми. Сучасна професійна підготовка учителя фізичної культури є досить детермінованою системою, що зорієнтована на типологізований підхід у навчанні студентів. У зв'язку з цим індивідуальні здібності майбутнього фахівця не одержують належного розвитку за весь період навчання на факультеті фізичного виховання. У зв'язку з цим виникає необхідність розробка концепції організації професійної підготовки як керованої педагогічної системи. Теоретико-методичною основою функціонування даної системи слід вважати принцип диференційно-інтегральних оптимумів у розвитку педагогічних здібностей, що передбачає об'єктивну інформацію про вихідний рівень можливостей студентів та динаміку їхнього розвитку в процесі навчання у педагогічному навчальному закладі [5, с.23].

Одним з найважливіших завдань підготовки учителя фізичної культури є розвиток його професійних здібностей до рівня педагогічної майстерності. Характеризуючи функції професійної майстерності учителя фізичної культури значним фактором є рівень володіння спеціальними теоретичними знаннями й методичними уміннями, а також достатньо високою руховою активністю (технічною і спеціальною фізичною підготовленістю) [3, с.20].

Важливою умовою успіху в підготовці педагогічних кадрів є вивчення й розвиток загальних і головним чином професійних здібностей майбутнього фахівця в галузі фізичної культури та спорту. Під педагогічними здібностями розуміється виявлення загальних якостей у педагогічній роботі, що відповідають вимогам праці вчителя й дозволяють повністю оволодіти професійною діяльністю й досягти у ній вагомих результатів.

Програмою курсу гімнастики передбачено вивчення студентами факультету фізичного виховання педагогічного університету історії, теорії і методики викладання гімнастики, оволодіння технікою основних

гімнастичних вправ, набуття необхідних знань, умінь та навичок для самостійної педагогічної й організаційної роботи в школі і позашкільних дитячих закладах та в самодіяльному фізкультурному русі [7, с.4].

Для успішного формування у студентів професійно-педагогічних умінь та навичок навчання окремих гімнастичних вправ, проведення уроку, озброєння організаційно-методичними знаннями й уміннями, підготовку суддів та громадсько-фізкультурних кадрів, набуття практичних навичок складання програмно-методичної і суддівської документації, методів організації й проведення науково-дослідної роботи майбутній вчитель фізичної культури має оволодіти певною методичною майстерністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гімнастика – один із основних предметів, які вивчаються у навчальних закладах, що готують викладачів фізичної культури і тренерів з різних видів спорту. Добре володіти всім курсом гімнастики необхідно кожному викладачу фізичного виховання, тренеру незалежно від виду спорту, яким він займається зі своїми учнями. Немає, мабуть, жодного виду де б не застосовувалися гімнастичні вправи як засіб загальної і спеціальної фізичної підготовки, або вправи, що сприяють, допомагають освоїти техніку основних рухів даного виду спорту [6, с.18].

Методична майстерність учителя фізичної культури (педагога-тренера) в області гімнастики є складовою частиною педагогічної майстерності спортивного педагога, що являє собою „синтез розвиненого психолого-педагогічного мислення, професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, які у сукупності з якостями особистості вчителя дозволяють успішно вирішувати найважливіші навчально-виховні завдання” [1, с.421].

Як зазначає Б.М. Шиян „в основі педагогічної майстерності вчителя фізичної культури лежать знання предмета викладання (фізична культура) та його методики, і дуже важливо, щоби кожен студент усвідомив, що найсуттєвішим у методиці є рівень індивідуальної майстерності педагога. Через його діяльність методика і віддзеркалюється в конкретних досягненнях учнів” [8, с.204].

За твердженням І.А. Зязюна „майстерність учителя можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності (якщо ми характеризуємо якість результату), як вияв творчої активності особистості педагога (характеризуємо психологічний механізм успішної діяльності). Коли ми прагнемо усвідомити витoki розвитку майстерності, зрозуміти шляхи професійного самовдосконалення, доцільно сформулювати визначення цієї педагогічної категорії так: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що

забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі” [4, с.30].

Курс гімнастики є невід’ємною складовою частиною підготовки майбутнього вчителя фізичної культури і забезпечує не тільки засвоєння студентами комплексу спеціальних знань теоретичного й практичного характеру, а й використання її специфічних засобів та методів з метою позитивного впливу на функції організму; розвиток рухових, психічних і особистісних якостей студентів, формування рухових умінь та навичок [2, с.10].

Аналіз наукової літератури показує, що підготовка вчителя фізичної культури вимагає насамперед професійно-значущих знань, умінь та навичок, а також належних якостей особистості. Важливою ознакою якості підготовки майбутнього фахівця, а саме, специфіки викладання гімнастики є його методична майстерність, вагомий внесок у становлення якої необхідно приділяти під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.

Формування цілей статті. Мету означеної статті ми вбачаємо в теоретико-методичному обґрунтуванні показників оцінки методичної майстерності майбутнього вчителя фізичної культури в області гімнастики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка педагогічного процесу, його структура і зміст виступають в якості спонукальних наслідків виявлення фахівця, котрий реалізовує на практиці функції ефективного розвитку, навчання та виховання учнів. Методична майстерність є досить складною системою, що містить наступні компоненти (рис. 1).

Рис. 1. Відображення компонентів методичної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в області гімнастики

Методична підготовленість вчителя в області гімнастики характеризується його умінням раціонально використовувати систему засобів (слово, гімнастичні вправи, музичний супровід, умови в яких проводиться заняття), методів і методичних прийомів для вирішення

оздоровчих, освітніх, виховних і спортивних завдань в навчально-тренувальному процесі. Його майстерність характеризується наступними показниками:

1. Певним відношенням до власної професійної діяльності, що ґрунтується на належній теоретичній, методичній та практичній підготовленості в області гімнастики, а також умінні формувати в учнів глибоко усвідомлене й активне відношення до занять. Рівень сформованості такого відношення визначається: по інтересу проявленому учнями до занять, їхніх взаємовідносинах з учителем, точності й оперативності виконання команд та розпоряджень вчителя, відвідуваності занять і поточній успішності, а також бажанням тренуватись в шкільній секції з гімнастики та приймати участь в змаганнях або суддівстві.

2. Уміння учителя переконувати учнів в безмежних можливостях засобів і методів гімнастики для зміцнення здоров'я, підвищенні фізичної й розумової працездатності, вихованні особистісних якостей, розвитку здібностей, що необхідні для навчання праці й спорту. Здібність учителя формувати в учнів стійке переконання в необхідності цінувати власне здоров'я, попередження шкідливих звичок та захоплень, прививати бажання до систематичних занять фізичною культурою і спортом та ведення здорового способу життя.

3. Наявністю умінь педагога спілкуватись з батьками школярів: розділяти з ними власні враження стосовно здібностей вихованців, навчанням та вихованням, інтересами й життєвими уподобаннями їхніх дітей; отримувати від батьків інформацію, яка необхідна для індивідуалізації навчально-виховного процесу стосовно кожного учня.

4. Систематичним вивченням здібностей учнів, необхідних їм в навчанні, заняттях з обраного виду спорту, а також в оволодінні обраною майбутньою професією.

Методична майстерність вчителя найбільш виражено проявляється під час організації та проведення уроків гімнастики.

Перед уроком важливе значення має бадьорий, впевнений настрій учителя, оснований на належній попередній організації, доцільній методиці його проведення. Обов'язковим має бути: своєчасна підготовка спортивного залу (провітрювання, вологе прибирання і т. п.); перевірка справності гімнастичних снарядів; інструктаж помічників, навчання їх правил страхування і допомоги під час виконання нових вправ.

В процесі уроку методична майстерність учителя фізичної культури проявляється: в чіткому керівництві учнями від початку до його завершення; вдалому виборі способів розміщення дітей в залі і їх переміщення під час виконання вправ в ходьбі і бігу; виборі власного місця в залі для вдалого керівництва навчальним процесом; вмінні

своєчасно виявляти помилки під час виконання вправ і знаходити способи щодо їх виправлення; попередженні та вчасній ліквідації порушень дисципліни; мобілізації учнів на вдале проходження складностей в процесі оволодіння нововивченими вправами; створенні умов для розслаблення, короткочасного відпочинку, заспокоєнню від значних емоційних збуджень; переконливій аргументації вимог, які ставляться до учнів і доведенні їх до точного виконання.

Під час навчання гімнастичним вправам методична майстерність виявляється в умінні: використовувати гімнастичну термінологію; будувати процес навчання на усвідомленні дітьми мети навчальної діяльності; застосовувати в процесі навчання засоби, методи і форми організації занять, що мають наукове обґрунтування; спрямовувати навчання на формування міцних навичок, що базуються на високому рівні розвитку рухових здібностей і досвіді; підбирати рухові завдання у відповідності до можливостей учнів, враховувати їхні індивідуальні особливості; пам'ятати, що навчальний матеріал повинен бути доступним учню за умови витрати ним оптимального зусилля для його засвоєння; створювати уяву про виконання фізичних вправ завдяки різним видам наочності; враховувати наявність системи взаємозалежних завдань, засобів, методів, форм організації занять на кожному етапі навчання руховим діям; будувати процес навчання, із обов'язковим врахуванням змісту попередніх уроків і створюючи базу для засвоєння нового навчального матеріалу на наступних заняттях; поступово ускладнювати вправи, які вивчаються.

При вирішенні оздоровчих завдань методична майстерність проявляється шляхом підбору доступних для виконання і в той же час дещо складних й ефектно-впливових на учнів вправ, способів та прийомів, музичного супроводу, словесного впливу на дітей із врахуванням їхніх індивідуальних особливостей і стану здоров'я. У відповідності з цим потрібно правильно дозувати навантаження на серцево-судинну, дихальну та інші системи організму. Здійснювати систематичний контроль за станом здоров'я, фіксувати його зміни згідно пропущених занять по хворобі, скаргах самих учнів, заявах батьків школярів, свідчень учителів-предметників, шкільного лікаря й враховувати ці зміни в процесі занять.

При вирішенні освітніх завдань методична майстерність учителя визначається його здібністю збагачувати учнів системою сучасних знань в області гімнастики та суміжних з нею дисциплін, формувати у дітей рухові уміння, застосовуючи при цьому інноваційні технології, домогтися глибокого усвідомлення навчального матеріалу і на цій основі стійких переконань щодо важливості занять гімнастикою. Прикладами такого підходу може бути наступне:

1. Пояснення техніки виконання вправ спираючись при цьому на закономірності біомеханіки, анатомії, фізіології й психології.
2. Вивчення більш складних вправ з опорою на теорію пізнання.
3. Системно-структурний підхід до вивчення кожного учня як особистості, його здібностей і можливостей.

При вирішенні виховних завдань методична майстерність учителя проявляється: в науковому підході навчання гімнастичним вправам, умінні застосовувати їх з музичним супроводом, словесним впливом на учнів та умовами в яких проводяться заняття, з метою виховання перш за все усвідомленого й активного відношення до занять гімнастикою; розвитку в учнів вольових якостей, почуття власної гідності, товариства і колективізму; умінні створювати методи й методичні прийоми навчання та виховання, власну техніку виховного впливу на школярів.

В процесі розвитку здібностей в учнів, які займаються гімнастикою методична майстерність учителя характеризується умінням здійснювати аналіз техніки вправ, що вивчаються, визначати вимоги до вихованців, застосовувати засоби і методи гімнастики під час вивчення й розвитку здібностей до даного виду спорту; компенсувати слабо розвинені якості за рахунок більш розвинених інших, завдяки більших зусиль самого учня та методичної майстерності вчителя; здатністю оцінювати початкові можливості дітей та вмінням прогнозувати бажаних займатися гімнастикою зі спортивним напрямком.

Після закінчення уроку методична майстерність учителя виявляється в умінні: аналізувати і критично оцінювати якість проведеного ним уроку, об'єктивно співвідносити, що вдалося виконати із запланованим в конспекті заняття; оцінити власну поведінку, взаємовідносини з учнями, допущенні при цьому помилки й знаходити способи щодо їхньої ліквідації; давати загальну оцінку власне проведеному уроку.

Висновки. Таким чином, аналіз досліджень показує, методична майстерність вчителя фізичної культури пов'язується перш за все з наявністю та рівнем реалізації професійно-значущих знань, умінь, навичок та особистісних якостей, про що свідчить значна кількість публікацій, присвячена цій проблемі. Важливими показниками, які характеризують методичну майстерність, є якість знань, високий рівень розвитку педагогічних умінь, належна спортивно-технічна підготовка, активна участь у громадському житті, любов до дітей та своєї професії. Означені показники дають можливість об'єктивно визначити рівень методичної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в області гімнастики. Методичну майстерність учителя фізичної культури в області гімнастики ми розглядаємо як складову частину педагогічної майстерності спортивного педагога, що виражена у здатності до творчо розвинутого мислення, сформованості професійно-педагогічних знань,

умінь та навичок, які у сукупності з якостями особистості фахівця дозволяють успішно здійснювати навчально-виховний процес, а також залучати до систематичних занять фізичною культурою і спортом якомога більшу кількість школярів.

Безумовно, що методична майстерність студентів факультету фізичного виховання закріплюється і продовжує удосконалюватись після закінчення навчального закладу безпосередньо в процесі практичної діяльності в якості вчителя, педагога-тренера. Основним показником, що характеризує професійну майстерність учителя фізичної культури, є високий рівень здоров'я і фізичної підготовленості його вихованців.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гимнастика: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / [М.Л. Журавин, О.В. Загрядская, Н.В. Казакевич и др.]; под ред. М.Л. Журавина, Н.К. Меньшикова. – [4-е изд., испр.]. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 448 с.
2. Жалій А.А. Гімнастика / А.А. Жалій, В.Д. Палига. – К.: Видавниче об'єднання «Вища школа», 1975 – 356 с.
3. Педагогічні основи керівництва професійною підготовкою учителя фізичної культури: навч. посіб. для студ. факультету фіз. культури педінституту / [С.Ю. Балбенко, Ю.Г. Васін, В.Г. Григоренко та ін.]. – Харків: ХДПУ, 1992. – 160 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / [І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривonos та ін.]; за ред. І.А. Зязюна. – [2-ге вид., допов. і переробл.]. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
5. Теоретические и практические основы профессиональной подготовки учителя физической культуры: Метод. рекомендации / [Григоренко В.Г., Сермеев Б.В., Пристанский В.Н. и др.]. – Донецк, 1990. – 187 с.
6. Худолій О.М. Основи методики викладання гімнастики: [Навч. посібник. У 2-х томах. – 4-е вид., випр. і доп.] / Худолій О.М. – Харків: «ОВС», 2008. – Т. 1. – 408 с: іл.
7. Шерета В.В. Теорія і методика викладання гімнастики: [навч. метод. посібник для студ. пед. ун-ту.] / В.В. Шерета, С.М. Кодацька. – Кіровоград, 2011. – 182 с.
8. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М. Шиян. – Частина 2. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 248 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Стасенко Олексій Анатолійович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: вдосконалення процесу фізичного виховання у навчальних закладах.